

wama kini
wamare k
t a
payerima
h e !
Kam iyē
yama ki
rē kui, ai
yama ki

yahipi hami, ai yama k maxi pēriprawē
yaro, yama ki maxi he waroyou xi
totihitawē.

Awei, aité ā: Kam iyē Pahana a xapono rē
kui ha, exi tē ha Secoya wa rē kuini
"escola" wa rii taaimi. Kam iyē yama ki
ihirupi rē kui, yama ki ihirupi hiramou xi
totihitawē makui, Secoya wa rē kuini
wamare wama ki manaxi tietiprai
pexiomi. Inaha yama ki puhi kuu."

"Awei, kam iyē Secoya teri yama k rē
kuini "escola" yama pē ta xi totihitawē
makui, "dinheiro da Educação" ki rē kui,
ki isitoripi. Waiha "Prefeitura" tē hami
yama ki ā wayou pario. Ihi tēhē "escola"
pē kuopē. Kam iyē Secoya teri yama k rē
kui, Marauia u hami hapa yama ki
rukērayoma. Inaha taeni "escola" pē kua,
Marauia u hami. Padauri u hami pei yama
ki rukēa hērayoma, inaha taeni "escola"
pē no hēa kure. Kam iyē Secoya teri yama
ki rē kuini, "dinheiro" pata ki porahei tao,
inaha pē puhi kuu mai. Funasa pē rē kuini
"dinheiro" patapata ki yai pouhe, kama
wama ki rē kui Funasa pē iha wama ki ā hai
tēhē, kam iyē pēma ki pruka wā hai tēhē,
Funasa pēni pēma ki pehetiaprache.
Kam iyē Secoya teri yami yama kini
"dinheiro" yama ki wāha pou tēhē, Funasa

teri pēni wamare ki pehetiaprachi.
Inaha tē kuwē yaro, ihi pēma ki prukan
"dinheiro" pēma pē wāha popē. Funasa
pēni kama Yanomami, wama ki rē kui wama
ki manaxi tietimai xi totihitawēmihe,
kuwē yaro, kama Yanomami wama ki xo
pēma ki ā hiakaai kure. Secoya wama kini
wamare wama ki tietimai pexiomi, inaha
pē xomi kuu mai. Kam iyē yama ki rē kuini,
kam iyē Secoya teri yama kini Funasa pē
iha "dinheiro" yama ki rē yuaiwei, inaha tē
kua: "Awei, kama Secoya wama kini
"remédio", "gasolina", "posto de Saúde",
"radiofonia", "motor de Saúde", "bote de
Saúde", "poço artesiano de Saúde",
"bateria de Saúde", "placa solar de
Saúde", "microscópio de Saúde", "motor
gerador de Saúde", "escola", ei tē pē rē
kui, Secoya wama ki rē kuini tē pē ta
yurehe!", Funasa pē kuimi. "Dinheiro"
yama ki rē hipēaiwei ha, ai matohi wama a
yuai tēhē, tē totihitao kōo mai kē tē",
inaha Funasa pē kái kuu: "Dinheiro" yama
k rē hipēawei, "Equipe" pē rē kui, ihi wama
pē no mahu kōamapē. AIS Yanomami wama
pē no mahu kōamapē, Funasa inaha pē
kuu. Kam iyē yama kini "material de
Saúde" yama pē toapē, inaha Funasa pē
kuu." Inaha Silvio e kumahe.

"Kam iyē Yanomami ai yama ki no kái
preaai xoa, kuwē yaro, kam iyē yama ki
kái payerimayou xi totihitawē. Praorewē
teri pē iha "Posto de Saúde" a kuami,
kuwē yaro, yama k kōayou xi totihitawē.
Parawa u kasi ha yama ki pēraayou kure.

Hipólito Pukimapweiteri
02-07-07

PROGRAMA DE EDUCAÇÃO BJLJNGÜE DA SECOKA

Colaboradores:

Professores Yanomami Ironasiteri;
Professores Yanomami Iximaweteri
Professores Yanomami Pukimapweteri

Professores Yanomami Raitateri;
Professores Yanomami Konapimateri;
Professores Yanomami Parahiteri;
Professores napē e coord. De educ.

Diagramação:

Gabriela ni kōputator tēki
wanowano pesi taprarema
Fotos: Arquivo fotografico Secoya

Nº16 0:05

Araca
7-06-07

Ajuricaba

12-06-07

Awei!!

Araca

07-06-07

Kam iyē yama ki ā rē wayou rē
xomaonowei, Araca teri pē ā rē
hanowei, "escola" yama a wāha tai
xomaoma. naha pē kuma:

"Awei, xori, kahē wa yahipi ham,
"professor" yanomami ya tē puhii",
Luis a kuma. "Awei, pē kua", ya
kuma, "awei", ya pē warima,
""professor" hēyēha a hoaximou
tēhē wama a no xēpimi" inaha ya
kuma. "Awei, a hoaximou tēhē, ya
xēpē", inaha pē kuma, "inaha taeni
ya ximai mai kē tē, "professor
napē a hupē." Ithiru pē hōra
hiramou taomi. Inaha taeni
"escola" a hōra puhiihe. Silvio,
Secoya teri inaha a kuma: "Awei,
waiha, Socorro iha ya wa hai
pario", inaha a kuma. "Escola"
inaha a wāha kutaoma, "Posto de
Saúde" a wāha kái pomahe.
"Kam iyēni papeo ya si ki pou yaia,
"Posto" rope ya pē mori taai",
Silvio inaha a kuma, "awei, inaha
wama ki kui kunoi, pē ā ta hiakari",

Ajuricaba

12-06-07

Ajuricaba pē
"professor" rē kui, pē
hōra hikarimou
totihitawēmi. Inaha
Iton a kuma.

"Passagem de área
de Educação" tē kuo tēhē, "Awei,
kam iyē ya hikarimoma", inaha
"professor" pē hōra xomi kuu, inaha
taeni "escola" a hamiihiru pē hōra
ximaimihe., pē hiipēni pē hōra
ximaimihe. "Professor" pē rē
kuini "merenda escolar" pē hōra waihe,
"aluno" pēni pē hōra waimihe,
"Professor" pēni pē hōra waihe. Inaha
tē kuwē yaro, ai pēriami pē huxuo.
Yanomami kahiki ā
hōra hirai taomihe,
kuwē yaro, ihiru pē hi
pēni pē hiramai
pexiomihe, pē ni pē
xo "escola" a hami pē
ximaimihe. Pē no xi

imapouhe.

Inaha Ajuricaba ai përiam pë kuma. Kuwë yaro, "escola" ai a hõra puhiihe.

Yanomami tē pë kahiki ã xro rē hiraiwei, Roraima teri pë hõra xoapehe.

"Professor" yanomami "roraimense" pë hõra xoapehe.

Awei, inaha tē ã kutaoma.

Ei pë iha Silvio e ã hamahe:

"Awei, ei wama ki rē kui, wama ki ã hapē", inaha e kumahe. "Santa-Isabel hami "reunião" a rē kuaare

ha, wama ki ã hapē", inaha e kumahe. Barcelos ha

"técnico" a rē rēowei, ihi tē wāha kãi tamahe,

"logístico" pë wāha kãi tamahe, "radiofonia" a hami pë

ã hora huomi yaro, inaha taeni ei tē wāha kãi tamahe.

"Professor" Edgar inaha a kuma: "Awei, patapata pën ware a yai tietimaimihel", inaha a kuma.

"Canoa de Saúde", "Motor de Saúde",

"Gasolina de Saúde", "Escola",

hei tē pë rē kui tē pë wāha pomahe.

Waharu 19-06-07

Awei, Dário Waharu teri a wã rē hanowei:

"Awei, kamiyë yama ki rē kui, yama k puhi owahawë he yatiwë. "Técnico" pë rē kui, pë no teteai yaro, inaha taeni yama ki puhi

owahawë. "Enfermeiro" a kōo tēhë, xawara a kuoma makui, rope a mapramai.

Inaha Dário xo, Maamal xo ki kupima. Kamiyë yama ki rē kui yama ki nomai xi

totihitawëmi. Secoya pë hikarimou mao tēhë, ihiru pë kuonomi. Kuikë ihiru pë kua.

Inaha taeni Secoya ya pë pehetiararema. Hapao tēhë IBDS pë hapa kuo tēhë, ya pë

pehetiapranomi. Ihiru ai pë nomama yaro, inaha taeni IBDS ya pë

pehetiapranomi. Secoya ya pë pehetiaprai kure. Kuwë yaro Secoya teri

wama ki rē kuini ipa "motor de Saúde" hëyëha a ta takihel. Inaha ya puhi kui.

"Canoa de Saúde" a kãi ta takihel, inaha ya puhi kãi kui kure, "gasolina de Saúde" u

ki kãi ta takihel, inaha ya puhi kui, "técnico microscopista" ya nohi yaipou,

inaha tē kuwë yaro, ya puhii. Ai "técnico" pë rē kuini "lâmina" pë mi rē taomahei, ya

tē pë puhii.

Ai tē ã: "Motorista da Secoya" wama ki rē kuini ipa parawa u rē kui ha,

"malhadeira" pë kãpotihehë, ipa maroha pë manaxi mai kē a kure. Kamiyë yama ki

marohamou tēhë, maroha pë iaimi, inaha tē kuwë yaro, maroha ya pë no xi imapou.

Awei, "pista de pouso" a xo, yahi "pólo base" a kãi xo kipi

hõra kupiopë. Awei, "pista" a

kuo tēhë, kamiyë yama ki rē kui, yama ki ohotamopë, suwë pë xo, yama ki ohotamopë; awei, kamiyë yama ki rē kui ai yama ki yahipi rē kui hami napë ai wama ki rē kui wama ki kãi manaxi hoaximou xi totihitawë. Einaha tē pë rē kuaaiwei kamiyë yama kini yama tē pë puhii. Pei wama ki yai hikarimou totihitao tēhë, ihi tēhë kamiyë yama ki rē kui yama ki puhi topraropë.

Rahaka 21-06-07

Mauro xo,

Marcelo xo, ei

k i p i ã r ē

hanowei, kamiyë

yama ki rē kui,

AIS exi tē ha ihiruyë exi tē ha Secoya

wama ki rē kuin mokawa wama e hipëaimi, a

hikarimou makui Napë wama ki rē kui, pei

wama ki nasi. Napë ai wama ki iha kamiyë

yama ki hikarimou makui, "piaçaba" yama si

pë hani ha, yama ki motai makui, ai napë

wama kini wamare wama k no kōamai

totihitawëmi. Yi mahuyama a wai yuai.

"Motor de Saúde", "bote de Saúde",

"gasolina de Saúde", ei yama tē pë puhii

kure. Napë wama ki rē kuini Marauiá u hami

nii wama ki hõra hipëi makui, hëyëmi ai nii

wama ki hipëaimi kamiyë yama ki iha. Pei

wama ki xi imi" Candinho a kuma.

Marari 22-06-07

Marari pë ã rē wayonowei:

Porukuwë inaha pë kuma:

"Awei, kamiyë yama ki rē kuini yëtu hami

"poço artesiano" yama u wāha poma makui,

wama u taaimi." Inaha pë kuma, Ricardo a

kuma, Geraldo xo kipi kupima. Secoya wa

rē kuini, exi tē ha kama Secoya "Posto" wa

rii yai taaimi" Inaha Geraldo a kuma. "IBDS a "posto" ayawë, a hote, "radiofonia" IBDS a kãi ayawë", inaha kipi

kupma, Ricardo xo kp kupma.

"Casa de apóio" tē ha "técnico" a rē përi

taowei, ihi tē wāha kãi tamahe. "Técnico

laboratorista" a hõra totihitawëmi.

"Lâmina" a mi tēhë, "Awei, hura a kua" a

hõra kuimi. Marari microscopista a ha

nakaani, tē pë hõra tai. Inaha taeni Marari

pë huxuo. Kama "laboratorista" a rē kui pei

puhi hõra kãi kuo yaro. Ora hami kipi hõra

xro marohamopi yaro inaha Geraldo xo,

Ricardo xo kipi kupima.

Awei inaha tē kutaoma.

Pahana

22-06-07

"Awei, kamiyë Leno ya wã hai kure. Kahë

Secoya wa rē kuini, kamiyë Yanomami

yama ki rē kui, wamare wama ki

tietipraimi. Kamiyë wamare wama ki

tietimai makui, kamiyë yama kini ai

"material" yama tē rē puhiiwei, tē pë no

hëa xoa. "Posto" a rē tuteprouwei ihi,

yama tē puhii, "motor de Saúde" yama a

kãi puhii, "gasolina de Saúde" yama u ki kãi

puhii, "canoa de Saúde" yama a kãi puhii,

"técnico" a rē totihitai yama a kãi puhii

kure. Kahë Secoya wama ki rē kuini

Marauiá u hami "motor de Saúde", wama

pë hõra hipëma makui, kamiyë yama ki iha

ai "material" wama tē hipëai taomi. Kuwë

yaro yama kihuxuo."

Marciel Pahana teri:

"Kamiyë Yanomam yama ki rē kui, exi tē ha

yama ki he waroyoimi Kamiyë pei yo hami

yama ki he mori waroyou makui, tē xi

wãrihiwë. Inaha tē kuwë yaro, kama napë